

"Gräddfil till medier som är anslutna till det självreglerande etiska systemet"

Krönikor

Publicerad: 2020-05-26 10:08

KRÖNIKA – av Nils Funcke, journalist, författare, publicist och debattör i yttrandefrihetsfrågor

När kulturminister Amanda Lind presenterade beslutet om stöd till medierna artikulerade hon beloppet tydligt. Det var inte frågan om miljoner utan om en "halv miljard". Staten hade i omtanke om det fria ordet öppnat sitt ymninghetshorn.

Med pengar följer makt och möjlighet att styra flödet till de eller det man finner önskvärt. De selektivt utvalda mottagarna ges en särställning och hamnar i en beroendeställning.

Penningen och paragrafen. Det är de maktmedel stater alltid har använt antingen för att släppa loss den fria åsiktsbildningen eller för att begränsa och ytterst avskaffa den. Steget från en fri till en begränsad åsiktsfrihet i Sverige är kortare än många tror. Tillsynes oskyldiga småjusteringar av bidragssystem och regelverken som många tycker vi kan leva med idag. Men de gör steget än kortare den dag staten utsätts för press utifrån eller när maktförhållandena riskerar att förskjutas av inhemska krafter.

Frågan är om det kommande regelverket vid fördelning av kulturminister Amanda Linds 500 miljoner kommer att utformas för att stödja eller för att stödja och styra?

Utgångspunkten när staten använder penningen – bidrag och skatter – bör inte vara någon annan än det som anges i grundlag. Regeringsformen tillförsäkrar var och en rätt att inhämta och sprida information. Den fria åsiktsbildningen anges som en av statsskickets grunder.

En regering som tar grundlagen på allvar utformar ekonomiska lättnader och understöd oberoende av innehåll och sättet den bedrivs. Det saknas inte sätt att göra det. Ett exempel vore att återinföra den lägre posttaxan för tidningar och böcker som gällde i 150 år innan den avskaffades på 1970-talet.

Momsen kan sänkas eller tas bort på tjänster som tillhandahålls av verksamheter med utgivningsbevis oavsett om det gäller radio, tv, webben eller tryckta medier. En sänkning av arbetsgivaravgiften är ytterligare en möjlighet liksom avskaffande av reklamskatten.

Det traditionella selektiva presstödet förenligheten med grundprinciperna i tryckfrihetsförordningen kan starkt ifrågasättas. Men tillskillnad mot det nya mediestödet på 50 miljoner är presstödet trots allt ännu varit blint för innehållet. För att få del av mediestödet krävs att verksamheten upprätthåller den etiska nivå som regeringen angett och som detaljutformats av Myndigheten för press, radio och tv. Reglerna ger en gräddfil till medier som är anslutna till det självreglerande etiska systemet. Det saknas dessvärre insikt om att det självreglerande systemets legitimitet undermineras och själva existens hotas när det inkluderas i myndighetsutövning.

Regeringen har med införandet av det nya mediestödet valt väg mot ökad styrning av den periodiska pressen. Den statliga etikkontrollen ska enligt regeringens intensioner omfatta även det traditionella presstödet på 600 miljoner.

Granskningsnämnden övervakar att sändningarna i radio och tv uppfyller kraven i sändningstillstånden, bland annat krav på saklighet och opartiskhet, respekt för privatlivet, hög kvalitet och mångfaldsperspektiv. Nämnden som utses av regeringen ska också kontrollera att verksamheten präglas av en demokratisk grundhållning. Nämnden började för några år sedan att granska även dagspressens tablålagda tv-sändningar vad gäller vissa bestämmelser i radio- och tv-lagen.

Radio- och tv företagens unika webbpubliceringar har hittills varit förskonade från statlig innehållsgranskning. På samma villkor har deras utgivare kunnat arbeta under yttrandefrihetsgrundlagarna på samma villkor som dagspressen. 2018 års yttrandefrihetskommittén som inom kort ska slutjustera sitt betänkande kommer sannolikt att föreslå att även denna del av etermediernas verksamhet ska granskas av Granskningsnämnden.

Sammantaget har vi fått och riskerar att få en alltmer omfattande statlig kontroll och styrning i kombination med att yttrandefrihetsgrundlagarna tappas på sin styrka.

Betydelsen av en oberoende dagspress och tidskrifter framstår som än viktigare med tanke på hur bräckligt oberoendet är för public service-företagen, SVT, SR och UR. Verksamhet finansieras över statsbudgeten genom årliga beslut. En öppning i grundlagen har möjliggjort införandet av en långtgående styrning och vid höjd beredskap ska programföretagen enligt sändningstillstånden lyda direkt under regeringen.

Det finns möjlighet återställa paragraferna och omdirigera stödet till generella åtgärder. En början vore att inte koppla de nya 500 miljonerna till någon form av innehållsprövning.

I nästa steg bör bli att avvisa yttrandefrihetskommitténs förslag att införa nya delegationsregler i grundlagarna för vissa databaser, begränsningar i anskaffarfriheten samt att myndighetskontrollen bör vidgas till att omfatta även etermediernas unika webbpubliceringar.

I en promemoria som tagits fram inom kommittén heter det att tanken bakom tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen främst är att skydda traditionella medier samt nya kommunikationsformer som är av samma betydelse som traditionella medier.

Om skrivningen kommer med i slutbetänkandet blir det mig veterligen första gången en parlamentariskt tillsatt kommittén beskriver en grundläggande medborgerlig rättighet som något som bör reserveras för ett skrå.

Regeringsformen ses nu över för att stärka grundlagarnas ställning. På motsvarande sätt bör en kommitté ges i uppdrag att förslå hur de ska återfå sin styrka.

DAGENS JURIDIK

red@dagensjuridik.se